

1. KAPITOLA

*Objasňuje, co je tohle za příběh:
jaký je a jaký naopak zase není.*

Ač jsme toto své dílo nazvali výstižně Příběhem a nikoli Životem, či dokonce Apologetikou života, jak je to teď v módě, hodláme se přídržet spíše metody těch autorů, kteří tvrdí, že pojednávají o převratných změnách v té které zemi, než abychom napodobili pracné mnohasvazkové úsilí historiografa, jenž ve snaze o zachování pravidelné posloupnosti má za svou povinnost popsat podrobnými záznamy o měsících a letech, kdy se nic pozoruhodného neudálo, právě tolik papíru, jako spotřebuje na ty výjimečné úseky dějin, v nichž se odehrály nejdramatičtější výstupy na lidském jevišti.

Takové kroniky pak silně připomínají noviny, které pozůstávají vždy ze stejného počtu slov, ať je něco nového, či není. Rovněž bychom je mohli přirovnat k dostavníku, který vykonává stále stejnou cestu, prázdný jako obsazený. Jejich autor má zřejmě potřebu držet krok s časem, jehož je amanuensis, a po způsobu svého chleboďárce cestuje pak zvolna jak staletími klášterní nudy, kdy svět jako by upadl do dřímoty, tak dobami vzrušujícími a na události bohatými, jaké vzosným veršem vyzdvihuje skvělý římský básník Lucretius:

*Ad confligendum venientibus undique poenis,
Omnia cum belli trepido concussa tumultu
Horrida contremuere sub altis aetheris auris:
In dubioque fuit sub utrorum regna cadendum
Omnibus humanis esset, terraque marique.*

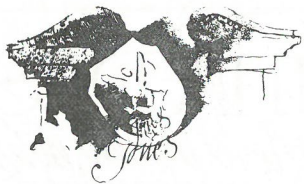
Škoda že nemůžeme čtenáři poskytnout výstižnější překlad, než pořídil pan Creech:

Kartágo s Římem když se střetly zbraní,
svět v hrůze patřil na to lité klání:
netušil žádný, po kom bude veta
a kdo se slavně stane vládcem světa.

My však zamýšlíme postupovat na následujících stránkách metodou přímo opačnou. Kdykoli naskytne se výjev zvláště zajímavý (a to doufejme se stane často), nebudeme šetřit námahy ani papíru, abychom jej před čtenářovým zrakem rozvinuli v plné šíři; pokud však minou léta, jež nezrodila nic hodného jeho pozornosti, neodradí nás mezera v našem příběhu zející: zůstanou nepovšimnuta, zatímco pokvačme vstříc událostem závažným.

Považujeme je za losy, na něž ve velké loterii času nepřípadla výhra. My, kdož v tomhle případě držíme bank, budeme se řídit příkladem moudrých pořadatelů Královské loterie v Londýnské radnici, kteří neobtěžují veřejnost informacemi o počtu prošlých losů, dávaných do oběhu; když ale náhodou vyjde velká výhra, všechny noviny o ní píší a veřejnost se jistojistě dozví, kde byl šťastný los zakoupen, obvykle se dva tři kramáři handrkují o čest, že jej prodali, jako by chtěli milovníkům dobrodružství naznačit, že právě oni mají soukromou dohodu se Štěstěnou, ba zasedají v její Tajné radě.

Milý můj čtenář ať se tedy nediví, jestliže v tomto díle najde kapitoly kratičké a potom zase naopak dlouhé, některé pojednávající o událostech jediného dne a jiné, do nichž se směstnají roky, neboli kdyby můj příběh někdy jako by stál a jindy uháněl s větrem o závod. Nepovažuji za nutné z toho ze všeho skládat účty před žádnou soudní stolicí s kritickou jurisdikcí: vždyť jsem založil novou literární provincii, tam jsem suverénním vládcem a zákony si vyhlašuji, jak se mi zlíbí. A v tyto zákony pak moji čtenáři, jimž jsem přisoudil roli svých poddaných, jsou povinováni věřit a je respektovat: aby tak činili ochotně a rádi, ujišťuji je tímto, že při veškerém svém zákonodárství budu mít na paměti vždy jen jejich blaho a jejich zájmy, neboť na rozdíl od tyрана *iure divino* je nepokládám za své otroky ani za své zboží. Dosedl jsem na trůn jen pro jejich dobro a jsem tu kvůli nim, nikoli oni kvůli mně. Nepochybuji tudíž, když při svém spisování mám na zřeteli výhradně jejich prospěch, že všichni svorně uznají mé vladařské důstojenství a zahrnou mne takovými poctami, jaké si zasloužím i přeji.

1. KAPITOLA

Obnáší rady, které by moderní kritik rozhodně neměl opomenout bedlivě si prostudovat.

Čtenáři můj, není mi dáno vědět, co jsi za člověka: třeba budeš takový znalec lidské přirozenosti jako sám Shakespeare, a třeba nebudeš o nic moudřejší než někteří jeho editoři. Pro tento druhý případ zdá se mi na místě, než se spolu vypravíme na další cestu, poskytnout ti pár užitečných rad, abys nepodlehł tak kolosálním omylům při čtení a výkladu našeho textu, jako když zmínění editoři četli a vykládali svého autora.

Předně bych ti tedy kladl na srdce, abys příliš zbrkle neodsoudil kterékoli příhody v našem vyprávění jako nepatřičné a nesourodé s hlavním záměrem jen proto, že si okamžitě neujasníš, jakým způsobem dotyčná příhoda k onomu záměru přispívá. Hleď na toto dílo jako na svět mnou stvořený: když si pak takové kritické hádě troufá vytýkat jednotlivé nedostatky, aniž má představu, jak je to celé propojené, ještě než dočte ke konečné katastrofě, je to donebevolající drzá hloupost. Prosím, uznávám, použité náznaky a přirovnání jsou v této souvislosti příliš velkolepé, jenomže se nenabízí žádné jiné, které by patřičně vystihly rozdíl mezi autorem první velikosti a kritikem poslední malosti.

Dále bych tě chtěl varovat, milé mé hádě, abys nehledalo přílišnou podobnost mezi jednotlivými postavami zde vystupujícími, jako například mezi hostinskou ze sedmé knihy a tou z deváté. Věz, příteli, že jisté charakteristické znaky jsou většinou příslušníků téhož řemesla či povolání společné. Zachovat tyto charakteristické znaky, a přitom rozrůznit počínání jejich nositelů, to patří k umu dobrého spisovatele. A dále: citlivě vymezit rozdíly mezi osobami hnanými touž neřestí či pošetilostí vyžaduje zase jinou schopnost, a jako se jí může vykázat jen málokterý spisovatel, tak jí umí vnímat jen málokterý čtenář, ačkoli podle mého mínění tento zážitek patří k vrcholnému čtenářskému potěšení těch, kdo jsou schopni ho sdílet; tak například kdekomu bude zřejmý rozdíl

mezi sirem Epikurem Mamonem a sirem Hezounem Přelétavým, ale vycítit, čím se liší sir Hezoun Přelétavý od sira Krasomila Dvorského, to vyžaduje jemnější usuzovací schopnosti: když jich není, pak obhroublí diváci velmi často nespravedlivě zatracují představení, a také jsem už v divadle zažil, že byl básník osočován co zloděj na základě mnohem chabějších důkazů než podobnost ruky u soudu. Mám odůvodněné obavy, že každá láskychtivá vdova na jevišti riskuje opovržlivé odsouzení jako otrocká kopie Didonina, jenže naštěstí málokterý divadelní kritik umí latinsky natolik, aby čítal Vergilia.

Potom tě také musím varovat, vzácný příteli (kdoví, třeba máš lepší srdce než hlavu), abys žádnou postavu nezavrhl jako zlotřilou jen proto, že není andělsky ušlechtilá. Pokud se rád kocháš zářnými vzory dokonalosti, píše se dost knih, které hoví tvému vkusu, my jsme však nikdy s nikým takovým nerozprávěli, a proto ho do našeho vyprávění neuvádíme. Upřímně řečeno, nejsem si jist, zda pouhý člověk by kdy dosáhl takového stupně všestranné vynikajícínosti, a právě tak zda někdy žil netvor, jenž by odpovídal Juvenalovu

... nulla virtute redemptum a vitiis ...

Nadto se nedomnívám, že to poslouží dobrému účelu, když se postavy andělské dokonalosti či ďábelské zlotřilosti uvádějí ve fiktivních dílech, jelikož čtenáři pod jejich dojmem spíše zaplaví duši žal nebo stud, než aby si z takových vzorů vyvodil pro sebe něco užitečného; v prvním případě se nejspíš tváří v tvář takovému ideálu začne hanbit a právem si zoufat, že ho nikdy nedostihne, a zaujme-li ho ten druhý případ, prožije stejně trýznivé pocity z vědomí, že plémě, k němuž patří, znectívá bytost tak ohyzdná a odporná.

Ve skutečnosti hrdina s tak dobrou povahou, že vyvolá obdiv a vřelý vztah v rozumném člověku, i když se na ní projeví jisté poskvrnky, *quas humana parum cavet natura* nás pohne spíše k soucitnému pochopení než k odsouzení.

Příklady takovýchto nedokonalostí přinášejí totiž zvlášť působivé mravní poučení: svým způsobem nás zaskočí, a proto se nám vryjí do paměti trvaleji než poklesky beznadějně zkažených zlotřilců. Slabůstky i hříchy lidí, kteří mají v duši mnoho dobrého, svítí tím oslnivěji na pozadí kontrastních ctností, kde ostře vystupuje jejich nestvůrnost, a když vidíme, jak ty hříchy mívají vzápětí trpké důsledky, nejenže se naučíme vyhybat se jim ve vlastním zájmu, ale zošklivíme si je pro to trápení, co způsobily našim oblíbeným hrdinům.

A teď, když jsem vám byl, příteli, udělal těchto pár rad, vydáme se opět, je-li vám libo, na další pouť s naším příběhem.